

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.06.2020, sp. zn. 23 Cdo 62/2020, ECLI:CZ:NS:2020:23.CDO.62.2020.1

Číslo: 23/2021

Právní věta: Skutečnost, že sporu mezi advokáty nebo advokátními koncipienty nepředcházelo smířčí řízení podle § 28 zákona o advokacii, není důvodem k zastavení řízení o žalobě podle § 104 o. s. ř.; nejde o podmínku řízení ve smyslu § 103 o. s. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.06.2020

Spisová značka: 23 Cdo 62/2020

Číslo rozhodnutí: 23

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Podmínky řízení, Pravomoc soudu, Smír

Předpisy: § 103 o. s. ř.

§ 104 o. s. ř.

§ 28 předpisu č. 85/1996Sb.

§ 7 o. s. ř.

§ 8 o. s. ř. ve znění do 31.12.2013

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 6. 9. 2019, sp. zn. 13 Co 126/2019, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 21. 3. 2019, sp. zn. 27 C 257/2018, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 1 usnesením ze dne 21. 3. 2019, č. j. 27 C 257/2018-28, řízení zastavil (výrok I.), rozhodl, že „po právní moci tohoto usnesení bude spis postoupen Advokátní komoře ČR k dalšímu řízení a rozhodnutí ve věci“ (výrok II.), a rozhodl též o náhradě nákladů řízení (výrok III.).

2. Podanou žalobou se žalobkyně domáhala zaplacení částky 2.790.254 Kč s příslušenstvím z titulu smlouvy o poskytování právního poradenství s odůvodněním, že se žalovanou uzavřela ústní smlouvu o poskytování právního poradenství spočívajícího v poskytování právních služeb klientům žalované v substitučním zastoupení za žalovanou společnost. Její služby byly žalovanou vyúčtovány klientům a těmito také zaplacený. Zpočátku byly služby žalobkyně žalovanou řádně hrazeny, následně však

došlo k ukončení spolupráce, přičemž žalovaná žalobkyni neuhradila poslední tři faktury.

3. Soud prvního stupně uvedl, že v průběhu soudního jednání dne 21. 3. 2019 zjistil, že žalobkyně nevyužila jako advokátka smírčího řízení, jak jí ukládá ustanovení § 28 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii (dále jen „zákon o advokacii“), tj. že žalobkyně byla povinna předtím, než podala žalobu ohledně svého nároku proti žalované u soudu, podat návrh na zahájení smírčího řízení u České advokátní komory, což však neučinila. Soud prvního stupně proto s odkazem na ustanovení § 28 zákona o advokacii ve spojení s usnesením představenstva České advokátní komory č. 2/1998 Věstníku ze dne 14. 4. 1998, kterým se upravuje smírčí řízení (advokátní smírčí řád), řízení podle ustanovení § 104 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), zastavil pro neodstranitelný nedostatek podmínky řízení, neboť žalobkyně před řízením u soudu nevyužila zákonnou povinnost vést smírčí řízení jako advokátka proti jinému advokátovi u České advokátní komory, jíž bude spis postoupen.

4. K odvolání žalobkyně odvolací soud usnesením v záhlaví uvedeným usnesení soudu prvního stupně ve výroku I. a III. potvrdil, ve výroku II. je zrušil.

5. Odvolací soud uvedl, že podmínkou vedení soudního řízení je v daném případě předchozí obligatorní smírčí řízení před orgány České advokátní komory ve smyslu § 28 zákona o advokacii. Toto řízení před podáním žaloby neproběhlo, resp. žalobkyně je ani nezahájila. Dle odvolacího soudu jde o odstranitelný nedostatek podmínky řízení, takže jde o případ, kdy je možné řízení zastavit až poté, co soud učiní opatření k jeho odstranění (§ 104 odst. 2 o. s. ř.). Soud prvního stupně takové opatření neprovedl, když posuzoval nedostatek podmínky řízení jako neodstranitelný. Odvolací soud uvedl, že žalobkyně v odvolání sama sdělila, že podá předsedovi České advokátní komory návrh na smírčí řízení; do data rozhodování odvolacího soudu v této věci žádné sdělení žalobkyně ohledně průběhu smírčího řízení nedošlo a k dotazu u České advokátní komory bylo přípisem ze dne 3. 9. 2019 sděleno, že žádné smírčí řízení mezi účastníky neprobíhá. Odvolací soud měl proto za nadbytečné činit jakákoli opatření k odstranění nedostatku podmínky řízení a uzavřel, že postup soudu prvního stupně byl správný a jsou zde dány zákonné podmínky dle § 104 odst. 2 o. s. ř. Uvedené ustanovení však neumožňuje postoupit věc příslušnému orgánu, jako je tomu v případě § 104 odst. 1 o. s. ř. Odvolací soud tedy usnesení soudu prvního stupně potvrdil jako věcně správné ve výroku I. a III. a ve výroku II. usnesení bez dalšího zrušil.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti usnesení odvolacího soudu podala žalobkyně (dále též „dovolatelka“) dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle ustanovení § 237 o. s. ř., když napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena. Konkrétně předkládá otázku, „zda představuje ve sporném řízení mezi advokáty povinnost využít smírčího řízení před orgány České advokátní komory podle § 28 zákona o advokacii podmínku civilního řízení ve smyslu § 103 o. s. ř., a pokud ano, zda absence tohoto smírčího řízení je neodstranitelnou podmínkou ve smyslu § 104 odst. 1 o. s. ř., nebo podmínkou odstranitelnou ve smyslu § 104 odst. 2 o. s. ř., a dále zda je za takových okolností soud povinen zkoumat, zda nejsou naplněny podmínky pro vynětí z povinnosti smírčího řízení ve smyslu čl. 3 odst. 1 advokátního smírčího řádu“. Dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.) dovolatelka spatřuje v právním hodnocení otázky, zda je skutečně smírčí řízení podmínkou řízení ve smyslu § 103 o. s. ř., když má za to, že absolvování uvedeného řízení takovou podmínkou není. Dovolatelka zastává názor, že kontrola a postih advokáta za porušení § 28 zákona o advokacii přísluší výlučně orgánům České advokátní komory, a tudíž jeho dodržení nemůže být podmínkou řízení, jejíž nedostatek by mohl vést k zastavení řízení ve smyslu § 104 odst. 1 nebo 2 o. s. ř.

7. K dovolání žalobkyně se žalovaná vyjádřila tak, že je považuje za nepřipustné a navrhuje, aby bylo odmítnuto, příp. zamítnuto.

III. Připustnost dovolání

8. Nejvyšší soud (jako soud dovolací dle § 10a o. s. ř.) dovolání projednal a rozhodl o něm podle o. s. ř. ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. článek II bod 2. zákona č. 296/2017 Sb.). Po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., Nejvyšší soud zkoumal, zda dovolání obsahuje zákonné obligatorní náležitosti dovolání a zda je přípustné.

9. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

10. Podle ustanovení § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

11. Dovolání žalobkyně je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když dovolatelkou předestřená právní otázka, zda povinnost využít smířčího řízení před orgány České advokátní komory podle § 28 zákona o advokacii představuje podmínku civilního řízení ve smyslu § 103 o. s. ř., nebyla v rozhodování dovolacího soudu dosud vyřešena.

IV. Důvodnost dovolání

12. Dovolání je též důvodné.

K podmínkám řízení obecně

13. Dle § 7 o. s. ř. v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z poměrů soukromého práva, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány (odst. 1). Spory a jiné právní věci uvedené v odstavci 1, o nichž podle zákona rozhodly jiné orgány než soudy, soudy v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují za podmínek uvedených v části páté tohoto zákona (odst. 2). Jiné věci projednávají a rozhodují soudy v občanském soudním řízení, jen stanoví-li to zákon (odst. 3). Pravomoc soudů ve věcech správního soudnictví upravuje zvláštní zákon (odst. 4).

14. Dle § 103 o. s. ř. kdykoli za řízení přihlíží soud k tomu, zda jsou splněny podmínky, za nichž může rozhodnout ve věci samé (podmínky řízení).

15. Dle § 104 odst. 1 o. s. ř. jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení zastaví. Nespadá-li věc do pravomoci soudů nebo má-li předcházet jiné řízení, soud postoupí věc po právní moci usnesení o zastavení řízení příslušnému orgánu; právní účinky spojené s podáním žaloby (návrhu na zahájení řízení) zůstávají přitom zachovány.

16. Dle § 104 odst. 2 o. s. ř. jde-li o nedostatek podmínky řízení, který lze odstranit, učiní soud k tomu vhodná opatření. Přitom zpravidla může pokračovat v řízení, ale nesmí rozhodnout o věci samé. Nezdaří-li se nedostatek podmínky řízení odstranit, řízení zastaví.

17. Podmínkami řízení se v občanském soudním řízení rozumí, jak vyplývá z ustanovení § 103 o. s. ř., podmínky, za nichž soud může rozhodnout ve věci samé [například pravomoc (též tzv. dělená pravomoc, tj. že soudnímu řízení nemusí předcházet řízení před jiným orgánem), dále příslušnost soudu či způsobilost účastníků být účastníky řízení]. Zjistí-li soud kdykoliv za řízení nedostatek určité podmínky řízení, nemůže přistoupit k rozhodnutí ve věci samé, dokud uvedený nedostatek nebude odstraněn. Nepodaří-li se nebo není-li vůbec možné nedostatek podmínky řízení odstranit, soud nerozhodne ve věci samé, ale řízení zastaví (§ 104 o. s. ř.). K tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2004, sp. zn. [33 Odo 766/2004](#), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2016, sp. zn. [21 Cdo 2669/2015](#).

Pravomoc soudu a výklad výjimek z této pravomoci

18. Pravomoc soudu je tedy jednou z tzv. podmínek řízení podle § 103 a § 104 odst. 1 o. s. ř. a soud k ní přihlíží i bez návrhu z úřední povinnosti v každé fázi řízení. Nedostatek pravomoci soudů danou věc projednat a rozhodnout je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení, který v každé fázi řízení vede k jeho zastavení a po právní moci rozhodnutí o zastavení řízení k postoupení věci příslušnému orgánu, s výjimkou zastavení řízení pro nedostatek pravomoci tuzemských soudů, kde dochází pouze k zastavení řízení (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 10. 2011, sp. zn. [4 Nd 225/2011](#), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2015, sp. zn. [26 Cdo 2053/2014](#)).

19. Soudní pravomocí teorie rozumí souhrn oprávnění, která zákon přiznává soudům jako orgánům státu, a to na rozdíl od oprávnění přiznaných jiným orgánům. Civilní pravomoc soudu jako jedna z podmínek řízení (§ 103 a násl. o. s. ř.), upravená v § 7 o. s. ř., tak vymezuje oprávnění českých soudů k rozhodování, a to jednak určením věcí, o nichž soudy rozhodují v civilním řízení (na rozdíl od řízení trestního, správního a ústavního soudnictví), a dále pak tyto kompetence určuje ve vztahu k jiným orgánům. Legislativní vývoj procesního práva se ustálil na úpravě, podle níž soudy rozhodují „spory a jiné právní věci“ vyplývající z poměrů soukromého práva (občanskoprávní, pracovní, rodinné a obchodní vztahy). Panují-li pochybnosti o tom, zda soud má tomu, kdo se dovolává soudní ochrany, tuto ochranu projednáním a rozhodnutím jeho věci poskytnout, či nikoliv, je nutno vždy volit výklad, který umožní výkon práva na přístup k soudu. Z toho zároveň vyplývá, že ustanovení upravující přístup k soudu nelze interpretovat formalisticky, ale naopak dle jejich smyslu a účelu a s přihlédnutím k jejich ústavním základům (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2019, sp. zn. [25 Cdo 4017/2018](#), ze dne 25. 1. 2011, sp. zn. [33 Cdo 2399/2009](#), a ze dne 28. 7. 2011, sp. zn. [30 Cdo 3064/2009](#)).

20. Výjimky (a tedy hypotézy příslušných právních norem zvláštních právních předpisů) z obecné pravomoci civilního soudu projednávat věci soukromoprávní povahy je přitom nutno vykládat zásadně restriktivně (srov. např. ŠEBEK, R. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 24).

21. Zákonodárce přitom upustil i od výjimky z pravomoci, kdy ve znění od 1. 1. 2014 zrušil právní úpravu tzv. dělené pravomoci v § 8 o. s. ř., ve znění do 31. 12. 2013, podle něhož mělo-li být před řízením u soudu provedeno řízení u jiného orgánu, mohly soudy jednat jen tehdy, nebyla-li věc v takovém řízení s konečnou platností vyřešena. Dělená pravomoc přitom mohla být založena pouze zákonem (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. [23 Cdo 3200/2015](#)). Uvedené ustanovení § 8 bylo zrušeno k 1. 1. 2014, neboť se jednalo o již obsoletní ustanovení, jak plyne též z důvodové zprávy k zákonu č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Podle komentářové literatury na rozdíl od dřívější úpravy, kdy byl tento institut velmi frekventovaný (šlo např. o řízení před rozhodčími komisemi v pracovněprávních sporech, před odborovými orgány o nárocích týkajících se zlepšovacích návrhů apod.), v současné době právní předpisy žádné obdobné předběžné řízení obligatorně předcházející řízení soudnímu neupravují, takže je toto ustanovení v podstatě neživotné

(srov. JAVŮRKOVÁ, N. In: DAVID, L. a kol. Občanský soudní řád: komentář. Díl 1. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 35). Podle R. Šebka kořeny tohoto institutu vyvěrají z právního řádu paternalistického socialistického státu, jeho smyslem bylo „přenášet úkoly státních orgánů na společenské organizace pracujících“ – šlo tu o různé smírčí a rozhodčí komise. Proto je jeho obsoletnost spíše trvalá (srov. ŠEBEK, R. In: DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 39).

Smírčí řízení podle zákona o advokacii

22. V nyní řešené věci je rozhodným posouzení povinnosti zakotvené v ustanovení § 28 zákona o advokacii. Uvedené ustanovení stanoví, že advokát nebo advokátní koncipient jsou v zájmu cti a vážnosti advokátního stavu povinni předtím, než proti jinému advokátovi nebo advokátnímu koncipientovi zahájí soudní nebo jiné řízení ve věci související s výkonem advokacie, využít smírčího řízení před orgány Komory; to neplatí, je-li alespoň jedním z účastníků sporu třetí osoba (odstavec 1). Smírčí řízení je zpravidla vedeno před předsedou Komory nebo jiným členem jejího představenstva; jeho účelem je vést účastníky sporu k jeho vyřešení smírem (odstavec 2). Podrobnosti o smírčím řízení stanoví stavovský předpis (odstavec 3).

23. Ustanovení o smírčím řízení je tak dále rozpracováno stavovským předpisem, jímž je usnesení představenstva České advokátní komory ze dne 14. 4. 1998, č. 2/1998 Věstníku, kterým se upravuje smírčí řízení (advokátní smírčí řád).

24. Dle čl. 1 odst. 2 advokátního smírčího řádu účelem smírčího řízení je vést účastníky sporu k jeho vyřešení smírem.

25. Komentářová literatura se při výkladu § 28 zákona o advokacii shodně vyjadřuje, že účelem takového smírčího řízení je snaha o smírné vyřešení věci a prevence toho, aby advokáti své spory, které se velmi často týkají klientů, velmi citlivých záležitostí, složitých věcí skutkových i právních, projednávali ve veřejných procesních řízeních. Proto ustanovení § 28 odst. 1 zákona o advokacii ukládá advokátům předtím, než takové řízení zahájí, povinnost využít smírčího řízení před orgány Komory (srov. VYCHOPĚŇ, M. In: SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPĚŇ, M. a kol. Zákon o advokacii. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 218). Účelem smírčího řízení je také předejít případnému soudnímu sporu, který by mohl ohrozit důstojnost a vážnost advokacie a poskytování právních služeb (srov. KOVÁŘOVÁ, D. In: KOVÁŘOVÁ, D. a kol. Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 484). Zájem na důstojnosti, cti a vážnosti advokátního stavu proto vyžaduje, aby advokáti (obdobně i advokátní koncipienti) využili předtím, než zahájí proti sobě soudní nebo jiné řízení ve věci související s výkonem advokacie, smírčího řízení před orgány Komory (srov. VYCHOPĚŇ, M., op. cit.).

26. Výsledkem smírčího řízení přitom není autoritativní rozhodnutí o právech a povinnostech stran. Za situace, kdy účastníci smír neuzavřou, smírčí orgán smírčí řízení zastaví a řízení se považuje za bezvýsledné (srov. především čl. 9, 10, 16, 18 a 19 advokátního smírčího řádu).

Posouzení v poměrech projednávané věci

27. V projednávané věci se žalobkyně podanou žalobou domáhala zaplacení částky 2 790 254 Kč s příslušenstvím z titulu tvrzené smlouvy o poskytování právního poradenství s odůvodněním, že se žalovanou uzavřela ústní smlouvu o poskytování právního poradenství spočívajícího v poskytování právních služeb klientům žalované v substitučním zastoupení za žalovanou společnost, přičemž služby žalobkyně nebyly žalovanou uhrazeny. Soudy přitom dospěly k závěru, že je nutno řízení zastavit z důvodu nedostatku podmínky řízení dle § 103 o. s. ř. ve spojení s § 104 o. s. ř. Tento závěr je nesprávný.

28. V nyní řešené věci, vyplývající z poměrů soukromého práva, nejde o situaci spadající pod některou z výjimek z pravomoci civilních soudů ve smyslu § 7 o. s. ř., když nejde o případ, kdy by podle zákona měl věc projednat a rozhodnout jiný orgán (§ 7 odst. 1), nejde o spor, který podle zákona rozhodl jiný orgán než soud a který by měl být projednán v rámci části páté o. s. ř. (§ 7 odst. 2), ani o věc spadající do správního soudnictví (§ 7 odst. 4).

29. Účelem úpravy § 28 zákona o advokacii je zachovat důstojnost, čest a vážnost advokátního stavu snahou o dosažení smíru advokátů prostřednictvím interního řešení jejich sporů před stavovskými samosprávnými orgány, nikoliv odbřemenění civilních soudů.

30. Porušení povinnosti zakotvené v ustanovení § 28 zákona o advokacii může představovat např. vznik kárné odpovědnosti (srov. § 32 a násl. zákona o advokacii), nemůže však vést k zastavení zahájeného civilního řízení ve sporu mezi advokáty pro nesplněnou podmínku řízení.

31. Lze tak uzavřít, že stavovská povinnost, podle níž advokát nebo advokátní koncipient v zájmu cti a vážnosti advokátního stavu je povinen před tím, než proti jinému advokátovi nebo advokátnímu koncipientovi zahájí soudní nebo jiné řízení ve věci související s výkonem advokacie, využít smířčího řízení před orgány Komory, nepředstavuje podmínku civilního řízení ve smyslu § 103 o. s. ř. Nesplnění této povinnosti ve sporu dvou advokátů ze smlouvy o poskytování právního poradenství spočívajícího v poskytování právních služeb klientům žalovaného advokáta v substitučním zastoupení tak nemůže vést k zastavení řízení pro nedostatek pravomoci soudu.

32. Jestliže tedy odvolací soud zastavil řízení dle § 104 o. s. ř. s tím, že podmínkou vedení soudního řízení je v daném případě předchozí obligatorní smířčí řízení, je jeho právní posouzení nesprávné.

33. Vzhledem k výše uvedenému se Nejvyšší soud již nezabýval dalšími námitkami žalobkyně.

34. Nejvyšší soud rovněž, přestože tímto rozhodnutím dovolacího soudu dochází ke zrušení rozhodnutí odvolacího soudu, upozorňuje na skutečnost, že odvolací soud ve výroku dovoláním napadeného usnesení nerozhodl o nákladech odvolacího řízení, byť v odůvodnění svého rozhodnutí uvádí, že „výrok o nákladech odvolacího řízení je odůvodněn ustanovením § 142 odst. 1 a ustanovením § 224 odst. 1 o. s. ř., neboť úspěšné žalované žádné náklady v této části nevznikly“.

35. Jelikož z hlediska uplatněného dovolacího důvodu není usnesení odvolacího soudu správné, Nejvyšší soud jej podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, se vztahují i na usnesení soudu prvního stupně, zrušil jej také a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

36. Vyslovený právní názor dovolacího soudu je pro odvolací soud i soud prvního stupně v dalším řízení závazný (§ 243g odst. 1 věta první za středníkem o. s. ř.). V novém rozhodnutí soud znovu rozhodne o nákladech řízení, včetně nákladů tohoto dovolacího řízení (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).